

Bài 30. THỰC HÀNH : **ĐỌC BẢN ĐỒ ĐỊA HÌNH VIỆT NAM**

I. MỤC TIÊU CỦA BÀI HỌC

Bài học nhằm giúp HS :

- Rèn luyện kĩ năng đọc bản đồ địa hình Việt Nam.
- Nhận biết các đơn vị địa hình cơ bản trên bản đồ.
- Liên hệ địa hình tự nhiên và địa hình nhân tạo (đường quốc lộ, các tỉnh và thành phố) trên bản đồ.

II. NHỮNG VẤN ĐỀ CẦN LƯU Ý CỦA BÀI HỌC

1. Cấu trúc địa hình Việt Nam

Địa hình nước ta rất phức tạp. Chỉ trên một tuyến ngắn, các dạng địa hình đã thay đổi nhanh chóng theo các chiều đông, tây, nam, bắc. Việc thực hành giúp HS nắm vững các đơn vị địa hình cơ bản khi đi theo các tuyến cắt ngang hoặc dọc.

a) Sự phân hoá địa hình từ tây sang đông theo vĩ tuyến 22° Bắc

Cấu trúc địa hình miền Bắc nước ta theo hai hướng chính là tây bắc – đông nam và vòng cung. Vì thế theo vĩ tuyến 22°B từ biên giới Việt – Lào đến biên giới Việt – Trung ta phải vượt qua hầu hết các dãy núi lớn và các dòng sông lớn của Bắc Bộ.

GV hướng dẫn HS căn cứ vào lược đồ địa hình Việt Nam (hình 28.1) và các bản đồ địa hình treo tường, Atlas Việt Nam, tìm vĩ tuyến 22°B, quan sát theo hướng từ tây sang đông để trả lời hai nội dung nêu ra trong SGK và lập thành bảng thống kê sau đây :

a) Các dãy núi	b) Các dòng sông
Pu Đen Đỉnh	Đà
Hoàng Liên Sơn	Hồng
	Chảy
Con Voi	Lô
Cánh cung Sông Gâm	Gâm
Cánh cung Ngân Sơn	Cầu
Cánh cung Bắc Sơn	Kì Cùng

- GV có thể cho HS bổ sung các thông tin ngắn về các đơn vị địa hình bắt gặp trên bản đồ. Ví dụ dãy núi Pu Đen Đình nằm trên biên giới Việt-Lào, thuộc địa phận tỉnh Điện Biên, khởi đầu dãy núi là đỉnh Khoan La San nằm trên ngã ba biên giới Việt - Trung - Lào. Hoàng Liên Sơn là dãy núi hùng vĩ nhất Việt Nam, có đỉnh Phan-xi-păng cao nhất Việt Nam v.v...

b) Sự phân hoá địa hình theo chiều bắc - nam

- Tuyến cắt dọc kinh tuyến 108^oĐ đi từ Móng Cái qua vịnh Bắc Bộ, qua khu núi và cao nguyên Nam Trung Bộ và kết thúc ở vùng biển Nam Bộ.

Tuyến cắt này giúp cho HS nắm được hệ thống các cao nguyên xếp tầng tại Tây Nguyên từ bắc vào nam.

GV hướng dẫn HS căn cứ vào bản đồ địa hình đã nêu ở mục a, để xác định các cao nguyên :

- Cao nguyên Kon Tum, cao trên 1400 m, đỉnh cao nhất ở đây là Ngọc Linh 2598 m.

- Cao nguyên Đắk Lắk, dưới 1000 m, thấp hơn cao nguyên trên tới 400 - 500 m. Vùng hồ Lắk thấp nhất vùng, ở độ cao 400 m.

- Cao nguyên Mơ Nông và Di Linh cao trên 1000 m.

Nhận xét về địa chất - địa hình Tây Nguyên :

Tây Nguyên là khu vực nền cổ, bị nứt vỡ kèm theo phun trào macma vào thời kỳ Tân kiến tạo. Dung nham núi lửa tạo nên các cao nguyên rộng lớn, xen kẽ với badan trẻ là các đá cổ Tiền Cambri. Do độ cao khác nhau nên được gọi là những cao nguyên xếp tầng. Sườn các cao nguyên rất dốc đã biến các dòng sông, dòng suối thành những thác nước hùng vĩ như Pren, Cam-li, Pông-gua...

2. Nhận dạng địa hình trên tuyến quốc lộ 1A

Quốc lộ 1A đi dọc chiều dài đất nước, từ Lạng Sơn tới Cà mau, trên 1700 km.

Đi dọc tuyến đường, HS sẽ bắt gặp nhiều dạng địa hình, nhất là các đèo cao, các dòng sông lớn. Trong chiến tranh đây là những trọng điểm giao thông ghi lại những chiến công lừng lẫy trên mặt trận giao thông vận tải hết sức ác liệt. Điều này GV nên khai thác để giáo dục cho học sinh tinh thần yêu nước, truyền thống "uống nước nhớ nguồn", biết ơn thế hệ đi trước.

Để làm được nội dung này, GV hướng dẫn HS như đã nêu ở mục trên. Cần lưu ý các đèo lớn sau đây :

1. Sài Hồ (Lạng Sơn)
2. Tam Điệp (Ninh Bình)
3. Ngang (Hà Tĩnh – Quảng Bình)
4. Hải Vân (Thừa Thiên - Huế – Đà Nẵng)
5. Cù Mông (Bình Định – Phú Yên)
6. Cả (Phú Yên – Khánh Hoà)

Các đèo này thường là những ranh giới các vùng khí hậu, ví dụ từ đèo Hải Vân trở ra là vùng có mùa đông lạnh. Đèo Hải Vân cũng là ranh giới hai đới tự nhiên : đới rừng gió mùa chí tuyến phía bắc và đới rừng á xích đạo ở phía nam. Các đèo này cũng ảnh hưởng lớn tới giao thông vận tải giữa các vùng, các tỉnh từ bắc vào nam.

III. CÁC THIẾT BỊ DẠY HỌC CẦN THIẾT

- Bản đồ địa hình hoặc bản đồ địa lí tự nhiên Việt Nam treo tường.
- Bản đồ hành chính Việt Nam treo tường.
- Atlas địa lí Việt Nam (*cho GV và HS*).
- Bản đồ thực hành của HS (*vẽ lại các bản đồ địa hình và hành chính tỉ lệ nhỏ*).